

Two companies have signed collective agreements in the form of s.k. hanging agreements to the building agreement and in addition have signed separate, corresponding, wage agreements. The dispute has primarily concerned the wage agreements which only regulate the hourly wage for skilled workers or whether the wage agreements also follow the hourly wage which is to be paid to other work categories.

ARBETSDOMSTOLENDOM
2019-03-13
StockholmDom nr 16/19
Mål nr A 137/17**KÄRANDE**

Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Box 1288, 171 25 Solna
Ombud: förbundsjuristen Henric Ask, LO-TCO Rättsskydd AB, Box 1155,
111 81 Stockholm

SVARANDE

1. Sveriges Byggindustrier, Box 5054, 102 45 Stockholm (för inte talan)
2. Contender AB, 556692-1630, Smidesvägen 10, 171 41 Solna
3. Sjöhjälten i Stockholm AB (tidigare Contender Demolering AB),
556693-5218, samma adress som 2
Ombud för 2 och 3: advokaten Ulf Holmberg, Cross Advokater,
Kungsgatan 29, 111 56 Stockholm

SAKEN

kollektivavtalstolkning

Bakgrund*Avtalsreglering*

Contender AB (Contender) och Sjöhjälten i Stockholm AB (Sjöhjälten) – tillsammans benämnda bolagen – ingick i februari 2013 varsitt s.k. hängavtal med Svenska Byggnadsarbetareförbundet (förbundet). I hängavtalen anges att respektive avtal har, med iakttagande av i avtalet angivna ändringar och tillägg, samma innebörd och omfattning som mellan Sveriges Byggindustrier och förbundet vid varje tidpunkt gällande överenskommelse av kollektivavtals karaktär. Mellan Sveriges Byggindustrier och förbundet gäller byggavtalet.

Contender är sedan den 1 september 2017 medlem i Sveriges Byggindustrier. Sjöhjälten är inte medlem i Sveriges Byggindustrier.

I respektive hängavtal anges att lön utgår i form av prestationslön eller tidlön enligt byggavtalets lönebestämmelser och att en löneöverenskommelse finns bilagd till avtalet. I respektive löneöverenskommelse anges följande.

Tillämpningsområde

Företagets samtliga arbetsplatser som saknar förutsättningar för ackord (prestationslön) och som ligger inom Byggnads avtalsområden.

Löneöverenskommelse

För yrkesarbetare betalas per timme kronor 175,00:-

Giltighetstid

Tillsvidare med en ömsesidig uppsägningstid av 3 månader. Kommande avtalshöjningar skall beaktas.

I § 3 punkten 6 i byggavtalet finns gemensamma bestämmelser för prestations- och tidlön. I punkten 6.1, under rubriken Lägsta lön – grundlön, anges bl.a. följande.

Arbetstagare är garanterad minst grundlön per arbetad timme i enlighet med § 3 punkterna 9.2 och 9.3.

I nedanstående fall ska arbetsgivaren utge grundlön för timavlönad eller månadsavlönad arbetstagare:

- Permittering § 5 punkterna 1.1.-1.4.
- Väntetidsersättning § 5 punkterna 2.1-2.2.
- Restid vid förrättning under och utanför ordinarie arbetstid § 6 punkten 2.7.2.

...

I § 3 punkten 9.1 finns definitioner av yrkeskategorier. I punkten 9.1.1 finns en definition av begreppet yrkesarbetare och i punkterna 9.1.2–9.1.9 definitioner av övriga yrkes- och arbetstagarkategorier. Med övriga arbetstagare i punkten 9.1.2 avses arbetstagare som inte innehar yrkesbevis. Dessa delas upp i tre kategorier, övriga arbetstagare 1, 2 och 3. Av lönetabellen i § 3 punkten 9.2 framgår att till yrkesarbetare utgår lön med fördelningstalet 1 och för övriga arbetstagare 1 med fördelningstalet 0,88, dvs. 88 procent av yrkesarbetarlönen. I punkten 9.3 finns lönebestämmelser för olika slags lärlingar och fördelningstal för dessa.

Twisten

Mellan parterna har uppstått tvist om löneöverenskommelserna från år 2013 enbart reglerar timlönen för yrkesarbetare, vilket är bolagens ståndpunkt, eller om det av överenskommelserna även följer vilken timlön som gäller för övriga arbetstagarkategorier, vilket förbundet har gjort gällande.

Contender hade fem arbetstagare anställda under olika perioder år 2017, vilka är medlemmar i förbundet. Sjöhjälten hade samma år, under olika perioder, sju arbetstagare anställda, som inte var och inte är medlemmar i förbundet. Parterna är överens om att arbetstagarna inte var yrkesarbetare och att bolagen skulle betala lön till de aktuella arbetstagarna med fördelningstalet 0,88. Mellan parterna är det tvistigt om lönen skulle ha utgått med 88 procent av 175 kr – med tillkommande avtalshöjningar – eller med som lägst 88 procent av den timlön för yrkesarbetare som följer av lönetabellen om grundlön som finns i § 3 punkten 9.2 i byggavtalet, vilket är ett lägre belopp.

Tvisten avser således om bolagen genom att betala de timlöner de gjort brutit mot respektive löneöverenskommelse och hängavtal och därmed mot byggavtalets reglering. Parterna är, som redan anförts, oense om innebörden av löneöverenskommelserna. De är också oense om innebörden av lönebestämmelserna i byggavtalet och därvid om § 3 punkten 6.1 i byggavtalet, i vilken anges att en arbetstagare är garanterad minst grundlön per arbetad timme, innebär att de lönebelopp som framgår av lönetabellen i § 3 punkten 9.2 i byggavtalet utgör minimilön.

Parterna har tvisteförhandlat utan att kunna enas.

Sveriges Byggindustrier har yttrat sig över innebörden av § 3 punkten 6.1 i byggavtalet.

Yrkanden och inställning m.m.

Målet inleddes genom att Contender och Sjöhjälten väckte en fastställsetalan mot förbundet, varefter förbundet genstämningsvis väckte en fullgörelsetalan mot dels Contender och Sveriges Byggindustrier, dels Sjöhjälten. Bolagen har därefter återkallat sin fastställsetalan och målet har skrivits av i den delen. I målet återstår därmed förbundets fullgörelsetalan.

Sveriges Byggindustrier har uppgett att organisationen inte för Contenders talan.

Talan mot Contender

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta Contender att

1. betala lön

- a) till D.L.M. med 40 489,40 kr,
 - b) till H.O.O. med 59 260,40 kr,
 - c) till M.D. med 6 570 kr,
 - d) till J.M.B. med 32 455,90 kr och
 - e) till M.S. med 4 776,50 kr,
- jämte ränta på de belopp och på det sätt som framgår av punkt 1 i domslutet,

2. betala semesterersättning

- a) till D.L.M. med 5 262,60 kr,
 - b) till H.O.O. med 7 703,90 kr,
 - c) till M.D. med 854,10 kr,
 - d) till J.M.B. med 4 219 kr, och
 - e) till M.S. med 620,90 kr,
- jämte ränta på respektive belopp enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker,

3. till var och en av D.L.M., H.O.O., M.D., J.M.B. och M.S. betala allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 50 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker, och

4. till förbundet betala allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 125 000 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

Contender har motsatt sig förbundets yrkanden. Inga belopp avseende allmänt skadestånd har vitsordats. Om Arbetsdomstolen skulle finna att löneöverenskommelserna har den innebörd som förbundet påstått, har Contender vitsordat de yrkade beloppen avseende lön och semesterersättning. Sättet att beräkna ränta har vitsordats.

Talan mot Sjöhjälten

Förbundet har yrkat att Arbetsdomstolen ska förplikta Sjöhjälten att till förbundet betala allmänt skadestånd för kollektivavtalsbrott med 125 000 kr, jämte ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

Sjöhjälten har motsatt sig förbundets yrkande. Inget belopp har vitsordats, däremot sättet att beräkna ränta.

Parterna har yrkat ersättning för rättegångskostnader.

Parterna har till utveckling av talan anfört huvudsakligen följande.

Förbundet

Byggavtalet

Prestationslön och tidlön

Byggavtalet har två löneformer, prestationslön och tidlön.

Det är arbetets art som styr vilken löneform som ska tillämpas, vilket framgår av § 3 punkterna 2.2.1 och 2.2.2 i byggavtalet. Av regleringen framgår att berörda parter har möjlighet att träffa överenskommelse om fast tidlön i form av timlön för arbeten där prestationslön är huvudlöneform. För att kunna tillämpa tidlön på arbeten där prestationslön är huvudlöneform krävs att båda parter är överens om det. Om sådan överenskommelse inte träffas så ska prestationslön betalas. Överenskommelser om tidlön i form av timlön träffas ibland på arbeten där prestationslön är huvudlöneform.

Byggavtalets regler anger att lönen sätts per arbetsplats, vilket innebär att alla som arbetar på samma arbetsplats får lika lön, så kallad laglön, utifrån sitt respektive fördelningstal. Oavsett om det är fråga om prestationslöneförhandlingar eller förhandlingar om tidlön förhandlas lönen för samtliga arbetstagare på arbetsplatsen.

Prestationslön är den vanligaste löneformen. Om parterna inte lyckas träffa en överenskommelse om prestationslön ska arbetsgivaren, enligt § 3 punkten 3.1.2.3 i byggavtalet, tillämpa den centralt fastställda utbetalningsnivån på orten. För år 2017 var den nivån i Stockholm 196 kr per timme. Utbetalningsnivån avser lönen till yrkesarbetare. Vilken lön övriga arbetstagare ska ha framgår av de fördelningstal som finns i avtalet. Begreppet fördelningstal regleras i § 3 punkten 3.1.11.

Det är dock bestämmelserna om tidlön som är av intresse i målet.

I § 3 punkten 4 i byggavtalet finns bestämmelser om tidlön, hur den ska förhandlas, vilka som är parter i en överenskommelse om tidlön och hur en sådan överenskommelse ska träffas samt vad som gäller om en överenskommelse inte kan träffas.

Enligt § 3 punkten 4.2 i byggavtalet träffas överenskommelse om tidlörens storlek mellan arbetsgivare och arbetslag eller representanter för arbetslagen avseende verksamheter med arbetsplatser understigande 2 500 timmar. Avseende enskild arbetsplats om 2 500 timmar eller mer är förbundets region part och berörda parter har ömsesidig rätt att begära förhandling. Vid förhandlingarna diskuteras och fastställs lönen för yrkesarbetare. Inga diskussioner förs om övriga arbetstagar-kategorier. Deras löner följer av fördelningstalen.

Om en överenskommelse om tidlön inte träffas bestäms tidlönen till företagets tidlön på orten för berörda arbetstagare föregående år plus innevarande års centrala lönehöjning för respektive yrkesgrupp. Det förs årlig statistik över tidlönen på varje ort. För nystartade eller nyetablerade företag som saknar tidlön för respektive yrkesgrupp på orten föregående år, gäller respektive yrkesgrupps tidlönegenomsnitt på orten föregående år enligt av de centrala parterna fastlagd statistik. Detta följer av § 3 punkten 4.3. Av § 3 punkten 4.4 följer att fördelningstal och fördelningsprinciper för arbetstagare som ingår i arbetslag med tidlön är angivna i tabellerna i § 3 punkterna 9.2 och 9.3.

Grundlön

I § 3 punkten 6.1 i byggavtalet anges att en arbetstagare är garanterad minst grundlön per arbetad timme i enlighet med § 3 punkterna 9.2 och 9.3. Grundlön ska betalas vid de i bestämmelsen angivna situationerna, nämligen vid permittering (§ 5 punkterna 1.1–1.4), vid väntetidsersättning (§ 5 punkterna 2.1–2.2) och vid restid vid förrättning under och utanför ordinarie arbetstid (§ 6 punkten 2.7.2).

Förutom för de tre ovan nämnda situationerna finns det ytterligare en situation när grundlön skulle kunna tillämpas. Om det finns en överenskommelse om prestationslön men något inträffar så att förtjänsten blir väldigt låg kan förtjänsten aldrig understiga grundlönenivån. Ett sådant fall kommer emellertid aldrig att inträffa eftersom det av § 3 punkten 3.1.5 följer att arbetsgi-

varen har en skyldighet att, redan när arbetsgivaren ser att förtjänsten kommer att understiga utbetalningsnivån (vilken är långt över grundlönenivån), uppta förhandlingar för att revidera utbetalningsnivån. På så sätt kommer förtjänsten aldrig att bli så låg att grundlönenivån ska tillämpas.

Bestämmelsen i § 3 punkten 6.1, som hänvisar till lönetabellen i § 3 punkten 9.2, reglerar alltså inte avtalsenlig minimilön, vilket bolagen påstått.

Fördelningstalens betydelse

Den lön som enligt byggavtalet ska betalas beräknas utifrån respektive arbetstagares fördelningstal, varvid man utgår från den överenskomna lönen för yrkesarbetare. Fördelningstalen för olika kategorier av arbetstagare är angivna i lönetabellen i § 3 punkten 9.2, och är 1,00 för yrkesarbetare samt 0,88, 0,75 och 0,50 för övriga arbetstagare 1, 2 och 3.

Parterna i byggavtalet är överens om att fördelningstalen har till funktion att bestämma lönen till lärlingar och andra arbetstagare utan yrkesbevis inom respektive yrkesgrupp och yrkeskategori hos en arbetsgivares olika verksamheter. Fördelningstalen är inte bara normala fördelningsprinciper, utan fördelningstalen ska alltid tillämpas. Detta innebär att om det i ett företag finns en fastställd lön för yrkesarbetare ska lärlingar och andra arbetstagare utan yrkesbevis ha lön beräknad utifrån denna yrkesarbetarförtjänst och med beaktande av respektive fördelningstal.

Överenskommelsen om gemensam tolkning av tillämplig lägsta ersättning/utgående lön

Den överenskommelse som Sveriges Byggindustrier har hänvisat till som gäller en gemensam tolkning av tillämplig lägsta ersättning/utgående lön i byggavtalet gäller endast vid offentlig upphandling och utstationering och då endast för företag som inte är bundna av byggavtalet. Nivån ska således endast tillämpas för företag som är bundna av förbundets utstationeringsavtal samt då upphandlande myndigheter ska ställa arbetsrättsliga krav vid en offentlig upphandling.

Bolagen

Bolagen bedriver byggverksamhet och har verkat ett antal år i byggbranschen. De var tidigare medlemmar i Sveriges Byggindustrier, men var det inte i februari 2013, när hängavtalen och löneöverenskommelserna träffades.

Löneöverenskommelserna

Innebörd

Contender tecknade hängavtal och en löneöverenskommelse den 5 februari 2013 och Sjöhjälten tecknade motsvarande avtal den 26 februari 2013.

I löneöverenskommelserna anges att för yrkesarbetare betalas 175 kr per timme. Avtalen innebär att yrkesarbetare ska få 175 kr per timme och att övriga arbetstagare ska avlönas utifrån sitt respektive fördelningstal med utgångspunkt i yrkesarbetarlönen om 175 kr per timme. Detta var den gemensamma partsavsikten och följer även av ordalydelsen, då löneöverenskommelserna ska läsas tillsammans med byggavtalets lönebestämmelser och de i byggavtalet angivna fördelningstalen.

Praxis

När parterna inom förbundets avtalsområde avtalar om löner, oavsett om det är med Sveriges Byggindustrier, med ett bolag som är medlem i arbetsgivarorganisationen eller med bolag som tecknat hängavtal, förhandlas som redan anförts enbart yrkesarbetarnas förtjänst och lön. Detta förfaringsätt är praxis inom avtalsområdet och parterna är överens om denna hantering. Mot bakgrund av detta anges endast yrkesarbetarnas löner i löneöverenskommelserna som träffas.

Löneöverenskommelserna i fråga är en standardöverenskommelse. Överenskommelserna ser likadana ut i hela landet, dvs. anger enbart yrkesarbetarlönen. Detta är vedertaget inom branschen.

Närmare om omständigheterna vid avtalens tillkomst

Innan hängavtalsförbindelserna och löneöverenskommelserna träffades med bolagen begärde regionen att få del av behörighetshandlingar och löneuppgifter. Bolagen tillämpade en timlön om 154 kr, vilket är 88 procent av 175 kr.

Hängavtalsförbindelsen och löneöverenskommelsen med Contender tecknades vid ett möte, där flera andra företag var närvarande. Contender företrädades av D.L. Vid mötet, som ägde rum den 3 februari 2013, gick ombudsmannen J.L. igenom såväl byggavtalet som löneöverenskommelserna och innebörden av dessa. Han använde sig av en av förbundet framtagna pärm, som även överlämnades till företagen på mötet. De fick även innehållet i pärmen i ett USB-minne. J.L. visade en powerpointpresentation om byggavtalet och dess innebörd. Han förklarade systematiken och att yrkesarbetarlönen ligger till grund för lönen till övriga arbetstagar-kategorier. Contenders företrädare hade möjlighet att ställa frågor och få eventuella oklarheter utredda.

D.L. träffade J.L. för avtalsteckning även den 26 februari 2013, denna gång som företrädare för Sjöhjälten. J.L. gick då inte igenom byggavtalet och löneöverenskommelsen på samma sätt som han brukar, eftersom D.L. redan hade fått informationen vid mötet den 3 februari 2013.

Inga skäl för jämkning enligt 36 § avtalslagen m.m.

Några skäl för att jämka löneöverenskommelserna till att omfatta enbart yrkesarbetare finns inte.

Bolagen har inte varit i en underlägsen ställning vid tiden för avtalens ingående. Bolagen bedriver sedan över tio år vinstdrivande ekonomisk verksamhet på svensk arbetsmarknad. Bolagen kan mot den bakgrunden inte anses ha befunnit sig i en underlägsen ställning.

Förbundet känner inte till att eventuella uppdragsgivare till bolagen vid aktuell tid krävt av bolagen att de skulle vara bundna av kollektivavtal. En stor del av svensk arbetsmarknad täcks av kollektivavtal och det är således inte konstigt att bolag har kollektivavtal.

Byggavtalet har inte utformats av förbundet, utan av parterna i byggavtalet. Såvitt avser hängavtalsförbindelserna och löneöverenskommelserna har det varit möjligt för bolagen att ha synpunkter på dessa.

Att Contender blev medlem i Sveriges Byggindustrier den 1 september 2017 innebar inte, som bolaget påstått, att löneöverenskommelsen kom att strida mot byggavtalets lönebestämmelser. Även om avtalsbundenheten till byggavtalet följer av medlemskap i arbetsgivarorganisationen ska löneöverenskommelse träffas enligt byggavtalet, i detta fall enligt § 3 punkten 4.4. Som redan anförts utgör grundlönen i byggavtalet inte någon minimilön. Löneöverenskommelsen gäller alltså fortsatt, även efter att Contender blivit medlem i Sveriges Byggindustrier. Contender har inte sagt upp hängavtalsförbindelsen eller löneöverenskommelsen efter det att bolaget blivit medlem i Sveriges Byggindustrier. Skäl för jämkning med anledning av medlemskapet finns inte heller.

Lönefordran och kollektivavtalsbrott

Contender

D.L.M. och H.O.O. arbetade hos Contender under hela år 2017, utom juli månad. J.M.B. arbetade för bolaget hela året, utom januari och juli månad. M.D. utförde arbete den 10 januari – 30 april 2017 och M.S. utförde arbete den 10 januari – 31 mars 2017.

Contender har inte betalat rätt lön till de fem arbetstagarna. De har inte fått den lön som följer av hängavtalet/byggavtalet och den löneöverenskommelse som bolaget träffat år 2013. Arbetstagarna har haft rätt till lön med fördelningstalet 0,88, dvs. med 88 procent av avtalad timlön om 175 kr för yrkesarbetare med avtalshöjningar. Timlönen har varit mellan 10 kr och 37,30 kr för låg.

Bolaget är således skyldigt att betala ytterligare lön jämte semesterersättning till arbetstagarna.

Contender har genom att betala för låg lön brutit mot löneöverenskommelsen och hängavtalet/byggavtalet och är därmed skyldigt att betala allmänt skadestånd till såväl förbundet som arbetstagarna.

Sjöhjälten

Under år 2017 har sju arbetstagare, som inte var och inte är medlemmar i förbundet, utfört arbete åt Sjöhjälten.

Hängavtalet innebär att bolaget är bundet av byggavtalet. Av byggavtalet följer att arbetsgivaren åtar sig gentemot förbundet att tillämpa byggavtalet och löneöverenskommelser även på utanförstående arbetstagare.

Sjöhjälten har under den aktuella perioden inte betalat lön till samtliga arbetstagare i enlighet med hängavtalet/byggavtalet och den löneöverenskommelse som bolaget ingått år 2013. En del arbetstagare har fått lägre timlön än 88 procent av 175 kr med tillägg för årliga löneförhöjningar. Yrkesarbetslönen om 175 kr innebär en timlön om 191,59 kr för perioden den 1 januari–31 april 2017 och med 195,08 kr för tiden därefter under år 2017. Kategorin övriga arbetstagare skulle därmed ha haft dessa timlöner med beaktande av det fördelningstal som gällt för dem. Aktuella arbetstagare tillhörde kategorin övriga arbetstagare 1, med fördelningstalet 0,88. Aktuella timlönebelopp för dem var alltså 168,60 kr respektive 171,67 kr.

Sjöhjälten har till vissa av de sju arbetstagarna betalat för låg lön. Så har skett i de fall timlönerna understigit 168,60 kr för perioden januari–april 2017 och understigit 171,67 kr för perioden maj–december 2017. Fyra till fem av arbetstagarna har perioden januari–april 2017 fått en timlön mellan 148,65 kr och 167,80 kr och tre arbetstagare har perioden maj–december 2017 fått en timlön om 156 kr.

Genom att inte betala timlön till samtliga arbetstagare på den nivå som följer av löneöverenskommelsen och hängavtalet/byggavtalet, har Sjöhjälten gentemot förbundet brutit mot hängavtalet och den reglering som följer av byggavtalet. Bolaget är därför skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet för kollektivavtalsbrott.

Sammanfattning av grunderna för talan

Löneöverenskommelserna innebär att bolagen åtagit sig att betala 88 procent av den för yrkesarbetare överenskomna timlönen, med efterkommande avtalshöjningar, till de aktuella arbetstagarna.

Skäl för jämkning av löneöverenskommelserna finns inte. Att Contender den 1 september 2017 blivit medlem i Sveriges Byggindustrier innebär inte att den lokala löneöverenskommelsen skulle vara utan verkan.

Contender har betalat lägre timlön än den överenskomna till fem arbetstagare för utfört arbete under år 2017. Bolaget är därför skyldigt att betala ytterligare lön jämte semesterersättning till arbetstagarna. Genom att betala för låg lön har Contender brutit mot löneöverenskommelsen, hängavtalet samt byggavtalets regler och är därför skyldigt att betala allmänt skadestånd till såväl förbundet som arbetstagarna.

Sjöhjälten har under år 2017 betalat lägre timlön än den överenskomna till ett antal arbetstagare, som inte är medlemmar i förbundet. Bolaget är i förhållande till förbundet skyldigt att tillämpa löneöverenskommelsen, hängavtalet och byggavtalets regler även på utanförstående arbetstagare. Genom att betala lägre lön än överenskommet till dessa arbetstagare har bolaget således brutit mot de aktuella kollektivavtalen och är därigenom skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet.

Bolagen

Om bolagen m.m.

Bolagen bedriver verksamhet inom byggbranschen. Tidigare arbetade bolagen huvudsakligen med rivningsarbeten, men verksamheten har med åren utvecklats till även andra områden. Bolagen har varit verksamma i cirka 12 år och hade alltså sex års erfarenhet av branschen år 2013.

Bolagen var tidigare medlemmar i Sveriges Byggindustrier, med uteslöts. I slutet av år 2012 stod de därmed utan kollektivavtal. Vid den tidpunkten var grundlönen för yrkesarbetare enligt lönetabellerna i § 3 punkten 9.2 i byggavtalet någonstans mellan 133 och 140 kr per timme, dvs. betydligt lägre än 175 kr per timme.

Byggavtalet

§ 3 punkten 6 i byggavtalet utgör gemensamma bestämmelser för både prestationslön och tidlön. I punkten 6.1 anges att arbetstagare är garanterad minst grundlön per arbetad timme i enlighet med § 3 punkterna 9.2 och 9.3. Med arbetstagare avses alla kategorier arbetstagare. Avtalstexten kan, enligt ordalydelsen, inte innebära annat än en lägсталön, en minimilön. Denna lägсталön anges i tabellerna i punkten 9.2.

I § 3 punkten 6.1 i byggavtalet anges att grundlönen även ska betalas vid permittering, väntetidsersättning och restid vid förrättning under och utanför ordinarie arbetstid. Det är alltså inte så, som förbundet har gjort gällande, att grundlön ska betalas endast i de uppräknade situationerna.

När de aktuella löneöverenskommelserna träffades utgick bolagen från att avtalstexten i byggavtalet hade den innebörd som framgår av ordalydelsen.

§ 3 punkten 4.3 och 4.4 i byggavtalet är inte aktuella att tillämpa i målet. § 3 punkten 4.3 gäller enbart om överenskommelse om timlön inte träffats. Enligt första stycket bestäms då tidlönen utifrån företagets tidigare tidlöner. Några sådana uppgifter eller statistik finns inte. Andra stycket gäller för nystartade eller nyetablerade företag, vilket inget av bolagen var.

Löneöverenskommelserna

Innebörd

Löneöverenskommelserna innebär endast att parterna kom överens om en högre timlön för yrkesarbetare än vad som följer av minimilönereglerna i byggavtalet, dvs. den i byggavtalet angivna grundlönen. Övriga arbetstagar-kategorier omfattas inte av löneöverenskommelsen. Detta följer tydligt av ordalydelsen och någon annan partsavsikt förelåg inte vid avtalstillfället.

Närmare om omständigheterna vid avtalens tillkomst

När löneöverenskommelserna tecknades företrädde bolagen av D.L. Han var ekonomiansvarig hos båda bolagen.

Bolagen var, som redan anförts, när avtalen tecknades inte medlemmar i Sveriges Byggindustrier och saknade kollektivavtal. Utan kollektivavtal var det omöjligt för bolagen att få uppdrag. Bolagen var därför i praktiken tvingade att teckna hängavtal och ingå de aktuella löneöverenskommelserna.

Det förekom ett informationstillfälle som J.L. höll i för förbundets räkning, där flera andra företag var närvarande. J.L. gick översiktligt igenom vad hängavtalet innebar och innehållet i byggavtalet. När det gällde löneöverenskommelsen så nämnde han inget om att den angivna timlönen – som uttryckligen angavs för just yrkesarbetare – skulle tolkas så att alla övriga arbetstagar-kategoriernas timlöner skulle utgå från yrkesarbetarlönen och därmed bli högre än vad som gällde enligt byggavtalet.

D.L., som vid mötet företrädde Contender, läste förslaget till löneöverenskommelse. Avtalet reglerade uttryckligen enbart yrkesarbetares timlön. Med beaktande av detta gjordes bedömningen att Contender kunde ingå överenskommelsen, särskilt eftersom bolaget vid den tiden inte hade någon yrkesarbetare anställd.

Den 26 februari 2013 tecknade därefter D.L. även för Sjöhhältens räkning en hängavtalsförbindelse och en likalydande löneöverenskommelse.

Bolagen avsåg eller insåg inte att löneöverenskommelsen, i strid med ordalydelsen, kunde omfatta andra kategorier av arbetstagare än yrkesarbetare.

Bolagens tillämpning

Bolagen har haft kännedom om innehållet i byggavtalet och har alltid tillämpat dess lönebestämmelser på ett, som bolagen har ansett, korrekt sätt. De har betalat arbetstagarna minst den grundlön som följer av byggavtalet, dvs. de lägsta löner som anges i § 3 punkten 9.2, med de fördelningstal som följer av byggavtalet.

Förbundets krav, baserat på dess tolkning av löneöverenskommelserna, innebär krav på att bolagen ska betala högre lön än vad som följer av byggavtalet.

Bolagen har alltså betalt avtalsenliga löner.

Löneöverenskommelserna ska jämkas enligt 36 § avtalslagen

Om löneöverenskommelserna har den innebörd som förbundet har gjort gällande ska de enligt 36 § avtalslagen jämkas så att de enbart gäller för yrkesarbetare.

När löneöverenskommelserna träffades var bolagen inte medlemmar i Sveriges Byggindustrier. Bolagens verksamhet inom rivningsbranschen måste såväl vad gäller antal anställda som vad gäller omsättning betraktas som liten, och med ett flertal större och mindre konkurrerande företag på marknaden. För bolagens fortsatta existens fordrades att de var kollektivavtalsbundna. Det saknades möjligheter till medlemskap i Sveriges Byggindustrier, då bolagen blivit uteslutna ur den organisationen. Byggavtalet kräver att hos Sveriges Byggindustrier anslutna företag endast kan anlita underentreprenörer som har kollektivavtal. Utan kollektivavtal skulle bolagen alltså inte överleva. Rivningsarbetets natur innebär att det finns enbart en tänkbar arbetstagarorganisation att teckna avtal med, nämligen förbundet. Bolagen tog därför kontakt med förbundet och kom därefter att teckna hängavtal och de aktuella löneöverenskommelserna.

Innehållet i löneöverenskommelserna var inte föremål för någon förhandling. De arbetsgivare som var närvarande på mötet den 3 februari 2013 insåg att, om de skulle få ett kollektivavtal, var de tvungna att acceptera den högre timlönen för yrkesarbetare. För bolagens del fanns det inga alternativ. De fick antingen lägga ned verksamheten eller underteckna löneöverenskommelserna. Överenskommelserna var författade av förbundet och fanns färdiga för undertecknande.

Om löneöverenskommelserna ska tolkas så att även övriga kategorier arbetstagare än yrkesarbetare, via fördelningstalen, ska betalas timlöner utifrån vad som anges i avtalstexten, så är detta villkor oskäligt. Till stöd för detta åberopas bolagens underlägsna ställning vid tiden för avtalens ingående, att marknaden krävde kollektivavtal för att bolagen skulle kunna fortsätta sin verksamhet, att bolagen inte kunde bli medlemmar i Sveriges Byggindustrier, att det inte fanns någon annan avtalspart än förbundet, att avtalet och avtalsvillkoret utformats av förbundet och innebar en situation av ”take it or leave it” för bolagen samt att bolagen har betalat och betalar timlöner enligt byggavtalet.

Frågan om en löneöverenskommelse via hängavtal, som innebär högre lön än vad det centrala kollektivavtalet kräver, kan ogiltigförklaras med stöd av avtalslagen har inte prövats sedan år 1934 (AD 1934 nr 142). Då angav Arbetsdomstolen att enbart den omständigheten att ett hängavtal innebar högre lön än det centrala kollektivavtalet för samma arbete inte innebär att

detta villkor är i sig oskäligt. Detta rättsfall borde inte ha något stort praxisvärde i dag. Omständigheterna i övriga delar var helt olika de nu aktuella, inte minst därför att prövningen nu till viss del måste ske utifrån ett rådande marknadsläge och utifrån den enskilde arbetsgivarens ekonomiska möjligheter att avstå från att teckna kollektivavtalet i fråga.

Löneöverenskommelsen med Contender saknar i vart fall verkan eller är oskälig från och med september 2017

Hängavtalet och löneöverenskommelsen med Contender förlorade sin verkan den 1 september 2017, då bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier igen. Bolaget blev genom medlemskapet bundet av byggavtalets lönetariffer och löneöverenskommelsen från år 2013 saknar därefter verkan. Löneöverenskommelser av aktuellt slag förekommer inte i förhållande till arbetsgivare som är bundna av byggavtalet genom medlemskap i arbetsgivarorganisationen.

När Contender blev medlem den 1 september 2017 kom löneöverenskommelsen att strida mot byggavtalets lönebestämmelser eftersom förbundets yrkanden baserar sig på de högre timlöner som löneöverenskommelsen innebär, med påslag av därefter avtalsenliga höjningar. Löneöverenskommelsen blev därför i vart fall oskälig i och med att Contender blev medlem i Sveriges Byggindustrier, eftersom bolaget då skulle ha kunnat tillämpa grundlönen enligt byggavtalet.

Sammanfattning av bestridandegrunderna

Löneöverenskommelserna innebär att bolagen enbart avtalat om en högre timlön för yrkesarbetare än vad som följer av byggavtalet. Övriga arbetstagar-kategorier omfattas inte av löneöverenskommelserna. Bolagen har till de aktuella arbetstagarna, som inte var yrkesarbetare, betalat minst den grundlön/minimilön som följer av byggavtalet. Bolagen har alltså inte betalat lägre timlöner än vad som följer av de avtal bolaget träffat med förbundet och regionen och har därmed inte brutit mot vare sig hängavtalet och reglerna i byggavtalet eller löneöverenskommelserna.

Om Arbetsdomstolen skulle finna att löneöverenskommelserna innebär att timlönen för andra kategorier av arbetstagare än yrkesarbetare ska beräknas som andelstal av den för yrkesarbetare överenskomna timlönen om 175 kr, ska löneöverenskommelserna jämkas, enligt 36 § avtalslagen, till att omfatta enbart yrkesarbetare.

För Contenders del förlorade löneöverenskommelsen och hängavtalet sin verkan den 1 september 2017, då bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier och därmed bundet enbart av byggavtalets lönetariffer. I vart fall blev löneöverenskommelsen i och med medlemskapet oskälig och ska jämkas.

Utredningen

Målet har avgjorts efter huvudförhandling. På förbundets begäran har det hållits förhör under sanningsförsäkran med avtalssekreteraren T.H. samt vittnesförhör med ombudsmannen J.L. och förbundets tidigare avtalssekreterare T.J. På bolagens begäran har det hållits förhör under sanningsförsäkran med verkställande direktören L.G. och vittnesförhör med den tidigare ekonomiansvarige D.L. Parterna har åberopat skriftlig bevisning.

Domskäl

Bakgrund och tvisten

Bolagen har, vid skilda tillfällen i februari 2013, tecknat kollektivavtal med förbundet i form av s.k. hängavtal till byggavtalet. Vid samma tillfällen har bolagen tecknat separata, likalydande, löneöverenskommelser. I löneöverenskommelserna anges bl.a. att för yrkesarbetare betalas 175 kr per timme och att kommande avtalshöjningar ska beaktas.

Tvisten gäller om bolagen till vissa arbetstagare under år 2017 har betalat timlöner som varit lägre än vad som följer av hängavtalsförbindelserna, byggavtalet och löneöverenskommelserna och därför är skyldiga att betala allmänt skadestånd till förbundet för kollektivavtalsbrott samt, i fråga om Contender, ytterligare lön och semesterersättning samt allmänt skadestånd till fem arbetstagare.

Parterna är överens om att de berörda arbetstagarna inte var yrkesarbetare, utan övriga arbetstagare 1 som enligt byggavtalets reglering skulle betalas med fördelningstalet 0,88.

Parterna är oense om de lokala löneöverenskommelserna enbart reglerar timlönen för yrkesarbetare eller om av överenskommelserna även följer vilken timlön som ska betalas till övriga arbetstagarkategorier.

Om Arbetsdomstolen finner att det av löneöverenskommelserna följer även vilken timlön som ska betalas till övriga arbetstagarkategorier är det tvistigt om löneöverenskommelserna ska jämkas enligt 36 § avtalslagen till att omfatta enbart yrkesarbetare. Såvitt avser Contender är det därutöver tvistigt om löneöverenskommelsen i vart fall saknar verkan från den 1 september 2017, då bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier, alternativt om överenskommelsen från den tidpunkten är oskälig och ska jämkas.

Reglerar löneöverenskommelserna enbart yrkesarbetares timlön eller även timlönen för övriga arbetstagar-kategorier?

Parternas ståndpunkter

Enligt förbundet följer av löneöverenskommelserna, med beaktande av byggavtalets systematik, att bolagen har åtagit sig att betala timlön till de aktuella arbetstagarna med 88 procent av 175 kr, med de avtalshöjningar som skett.

Bolagens ståndpunkt är att löneöverenskommelserna innebär att bolagen endast har åtagit sig att betala den avtalade timlönen till just yrkesarbetare, medan övriga arbetstagar-kategorier inte omfattas av överenskommelserna. Enligt bolagen kunde de aktuella arbetstagarna därmed avlönas med som lägst 88 procent av den timlön till yrkesarbetare som följer av den i byggavtalet angivna grundlönen enligt lönetabellerna i § 3 punkten 9.2 i byggavtalet.

Löneöverenskommelsernas ordalydelse

I löneöverenskommelserna anges att tillämpningsområdet för överenskommelserna är begränsat till respektive företags samtliga arbetsplatser som saknar förutsättningar för ackord (prestationslön) och som ligger inom förbundets avtalsområden.

Parterna är överens om att bolagen skulle betala timlön för det arbete som de aktuella arbetstagarna utförde för bolagen under år 2017. Arbetena i fråga omfattades alltså av löneöverenskommelsernas tillämpningsområde i fråga om vilken löneform som gällde för arbetet. Sådillvida har alltså arbetstagarna i fråga omfattats av löneöverenskommelserna.

I löneöverenskommelserna anges vidare att till yrkesarbetare ska betalas 175 kr per timme. Yrkesarbetare är en av flera arbetstagar-kategorier som finns angivna i byggavtalet. Inga andra kategorier av arbetstagare nämns i överenskommelserna. Parterna är överens om att arbetstagarna inte var yrkesarbetare. Frågan är då om, förutom att löneformen tidlön skulle gälla, även storleken på timlönen till arbetstagarna följer av överenskommelserna.

Enligt Arbetsdomstolens mening ligger det närmast till hands, sett endast till överenskommelsernas ordalydelse – att viss timlön ska betalas till yrkesarbetare – att överenskommelserna avser endast arbetstagar-kategorin yrkesarbetare och inte övriga kategorier av arbetstagare.

Med beaktande av att inte bara yrkesarbetare utan även andra arbetstagar-kategorier rymms inom överenskommelsernas tillämpningsområde kan det dock inte anses stå i strid med ordalydelsen att lönenivåerna även för andra kategorier av arbetstagare följer av överenskommelserna.

Vid tolkningen av de lokala löneöverenskommelserna bör även beaktas deras samband med byggavtalet och vad som förekom i samband med att

hängavtalen och överenskommelserna ingicks.

Löneöverenskommelsernas samband med byggavtalets lönebestämmelser

Tidlön regleras i § 3 punkten 4 i byggavtalet.

Av § 3 punkten 4.2 framgår att tidlörens storlek i första hand ska bestämmas genom överenskommelse mellan arbetsgivare och arbetslag, representeranter för dessa eller berörd region i förbundet. I punkten 4.3 finns en s.k. stupstocksbestämmelse som anger vilken timlön som ska betalas om någon överenskommelse inte träffas. I punkten 4.4 anges att fördelningstal och fördelningsprinciper för arbetstagare som ingår i arbetslag med tidlön är angivna i tabellerna i § 3 punkterna 9.2 och 9.3.

Därutöver anges i § 3 punkten 6.1 bl.a. att arbetstagare är garanterad minst grundlön per arbetad timme i enlighet med punkterna 9.2 och 9.3. Det anges uttryckligen att sådan lön ska betalas vid permittering, väntetidsersättning och viss angiven restid. Parterna är oense i frågan om bestämmelsen innebär en avtalad minimilön.

Förbundet har gjort gällande att den lön som enligt byggavtalet ska betalas beräknas utifrån respektive arbetstagares fördelningstal, varvid man alltid utgår från den överenskomna lönen för yrkesarbetare. Detta har bekräftats av T.J. och T.H. i förhören med dem.

T.J. – som började som ombudsman hos förbundet år 1996, har varit förbundets avtalssekreterare och är LO:s avtalssekreterare – har uppgett följande. En överenskommelse om tidlön på byggavtalets område förhandlas alltid för arbetslaget, dvs. alla arbetstagarna, och formuleras alltid i termer av lönen för yrkesarbetare. Lönen för övriga arbetstagarkategorier faller därefter ut genom att yrkesarbetarlönen multipliceras med respektive fördelningstal. Han har aldrig, inte heller i överenskommelser med arbetsgivare som tecknat hängavtal, varit med om att timlönen för någon annan arbetstagarkategori än yrkesarbetarkategorin har angetts särskilt. Även på förbunds nivå kommer de centrala parterna överens om enbart yrkesarbetarlönen. De övrigas löner kan med den utgångspunkten beräknas matematiskt med hjälp av fördelningstalen.

T.H. – förbundets avtalssekreterare – har uppgett att endast yrkesarbetarlönen diskuteras i löneförhandlingar, att förbundets mall för löneöverenskommelser är utformad så att endast den lönen anges och att övriga arbetstagares löner faller ut av denna på det sätt som T.J. har redogjort för.

Vad T.J. och T.H. har uppgett i fråga om avtalsparternas tillämpning av byggavtalet och den praxis som finns i branschen vid tecknande av överenskommelser om tidlön framstår som väl förenligt med byggavtalets lönebestämmelser och systematik. Någon utredning som talar i motsatt riktning har inte lagts fram. Om byggavtalets parter och parterna i löneöverenskommelser som träffas inte konsekvent hade låtit övriga

arbetstagares lön följa av överenskommelser om lön för yrkesarbetare, skulle det uppenbarligen ha varit nödvändigt att ingå särskilda överenskommelser om dessa löner, vilket enligt vad som framkommit inte sker.

Utredningen ger således stöd för att byggavtalet har den innebörden att en överenskommelse om timlön för yrkesarbetare medför att lönen för övriga arbetstagar-kategorier på arbetsplatsen, så som de definieras i byggavtalet, bestäms genom att yrkesarbetarlönen multipliceras med respektive fördelningstal. I en sådan situation ska alltså varken byggavtalets grundlön eller den lön som följer av den s.k. stupstocken tillämpas. Vid sådant förhållande har innebörden av grundlönebestämmelsen, § 3 punkten 6.1 i byggavtalet, ingen betydelse för bedömningen.

Arbetsdomstolen finner således visat att byggavtalet regelmässigt tillämpas så att en överkommen timlön för yrkesarbetare bestämmer timlönerna även för övriga arbetstagar-kategorier på arbetsplatsen. Det talar starkt för att tolka de aktuella löneöverenskommelserna, som är avsedda att komplettera hängavtalets och byggavtalets bestämmelser, i enlighet med detta.

Omständigheter vid avtalens tillkomst

Genom hängavtalen har bolagen förbundit sig till byggavtalets bestämmelser, med den innebörd som dessa har mellan Sveriges Byggindustrier och förbundet. Löneöverenskommelserna, däremot, utgjorde särskilda kollektivavtal mellan bolagen och förbundets region, även om de tecknades i anslutning till hängavtalen. Vid tolkning av löneöverenskommelserna finns det därför skäl att beakta vad som förekom vid avtalstecknandet.

Hängavtalen och löneöverenskommelserna undertecknades på förbundets kontor i Solna av bolagens dåvarande ekonomiansvarige D.L., i egenskap av firmatecknare, och av ombudsmannen J.L. för förbundets och regionens räkning.

J.L. och D.L. har berättat i huvudsak samstämmigt om vad som förekom i samband med tecknandet av hängavtalen och löneöverenskommelserna, nämligen följande. Bolagen kontaktade förbundet med önskemål om att teckna hängavtal, då de hade svårt att få underentreprenörsuppdrag inom byggsektorn utan kollektivavtal. Det första mötet den 5 februari 2013, då avtal tecknades avseende Contender, tog omkring en halv arbetsdag i anspråk. Flera företag deltog, ca 8–10 stycken. Innan avtalen undertecknades hade J.L. en genomgång av byggavtalets innebörd och tillämpning. Han använde därvid en powerpointpresentation. D.L. har uppgett att han fick med sig en kopia av presentationen på ett USB-minne.

Förbundet har åberopat ett powerpointmaterial om byggavtalets lönebestämmelser som enligt förbundet användes vid mötet och som var en del av ett större material om flera frågor. En av sidorna beskriver gällande utbetalningsnivå för Stockholm-Gotland. Den innehåller uppgifter om arbetstagar-kategorier, fördelningstal och timlönen 175 kr för yrkesarbetare samt om vilken timlön i kronor som därmed gäller för övriga arbetstagar-kategorier

med enligt tillämpligt fördelningstal för respektive kategori.

J.L. har uppgett att materialet användes vid mötet och informationen i fråga och har understrukit att hans uppgift just är att förklara hur byggavtalet ska tillämpas.

D.L. har uppgett att han inte minns att J.L. särskilt skulle ha förklarat powerpointbilden med lönetabellen och redogjort för fördelningstalen. Han har vidare uppgett följande. Han läste igenom löneöverenskommelsen innan han undertecknade den och gjorde bedömningen att den bara gällde lön till yrkesarbetare och därför inte skulle ”drabba” Contender, som inte hade några yrkesarbetare anställda. Eftersom överenskommelsen inte skulle spela någon roll sa han inget om detta vid mötet. Två personer från ett annat företag reagerade däremot på överenskommelsen, och han frågade dem då om deras företag hade många anställda med yrkesbevis. Han kände inte till någon praxis i branschen som innebar att man anger endast yrkesarbetarlönen i löneöverenskommelser som reglerar lönen även för andra arbetstagarkategorier. Hade han fått detta klart för sig skulle bolagen ha betalat lön i enlighet med det, men nu följde de i stället lönerna som angavs i byggavtalets grundlönebestämmelse.

Mötet den 26 februari 2013 för avtalsteckning avseende Sjöhjälten gick betydligt snabbare, eftersom D.L. redan hade deltagit i genomgången den 5 februari 2013.

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Av J.L:s uppgifter framgår att han ansåg sig ha, innan avtal tecknades den 5 februari 2013, tydligt och pedagogiskt förmedlat förbundets mening att ett angivande av yrkesarbetarlönen även reglerar, i enlighet med byggavtalets regler om fördelningstal, lönen för övriga arbetstagarkategorier. D.L. har uppgett att han inte uppfattade detta, utan förstod löneöverenskommelserna så att de endast gällde yrkesarbetare och därför saknade betydelse för bolagen.

Arbetsdomstolen finner inte skäl att ifrågasätta att J.L. faktiskt visade hela sin presentation och dessutom muntligen gick igenom lönebestämmelserna och den ordning som innebär att yrkesarbetarlönen utgör utgångspunkten för lönen till övriga arbetstagarkategorier. Förbundet får därmed anses ha gjort vad som kunde förväntas för att klargöra sin uppfattning om innebörden av byggavtalets regler och de föreslagna löneöverenskommelserna. Detta utesluter inte att D.L. kan ha missuppfattat J.L:s framställning och uppfattat att överenskommelserna skulle vara utan betydelse för bolagen, så länge de inte hade någon yrkesarbetare anställd. Frågan är om han hade fog för denna uppfattning.

Det borde för D.L. ha framstått som märkligt att förbundet önskade träffa en löneöverenskommelse för enbart en arbetstagarkategori. Enligt hans uppgifter förväntades han alltså för bolagens räkning underteckna en löneöverenskommelse som enligt hans mening skulle bli utan betydelse för

bolagens del. Bolagen hade tidigare varit bundna av byggavtalet, och D.L. var väl förtrogen med systemet med fördelningstal och att övriga arbetstagarbegränsningars löner beräknas som en andel av yrkesarbetarlönen. Mot den bakgrunden borde frågan ha inställt sig om inte övriga arbetstagarbegränsningars löner borde följa av löneöverenskommelsen, snarare än av de lägre belopp som följer av grundlönetabellen i byggavtalet. Denna oklarhet borde i vart fall ha föranlett honom att föra frågan på tal och be om ett förtydligande av vad överenskommelsen var avsedd att innebära för övriga arbetstagarbegränsningars. Det gjorde han ostridigt inte.

Med beaktande av vad som ovan anförts var, enligt Arbetsdomstolens mening, omständigheterna vid avtalstecknandet inte sådana att bolaget har haft fog för uppfattningen att löneöverenskommelsen skulle reglera endast yrkesarbetarens timlön.

Sammanfattande bedömning

Förbundets ståndpunkt om innebörden av löneöverenskommelserna är, till skillnad från bolagets, väl förenlig med systematiken i byggavtalets lönebestämmelser och praxis för hur löneöverenskommelser brukar formuleras. Omständigheterna vid tecknandet av hängavtalen och löneöverenskommelserna har varit sådana att, även om D.L. vid tiden för avtalsteckningen kan ha haft uppfattningen att överenskommelserna skulle reglera endast yrkesarbetarens löner, har bolaget med sina erfarenheter i branschen inte haft fog för denna uppfattning. Under alla omständigheter borde bolaget ha uppmärksammat förbundet om sin uppfattning. Att bolagens ståndpunkt får visst stöd av ordalydelsen i själva överenskommelserna, läst för sig, medför ingen annan bedömning.

Arbetsdomstolen finner alltså att löneöverenskommelserna ska tolkas på det sätt som förbundet har gjort gällande, nämligen att av dessa följer att bolagen åtagit sig att till ”övriga arbetstagarbegränsning 1” betala lön med 88 procent av den överenskomna yrkesarbetarlönen om 175 kr per timme, med tillkommande avtalshöjningar.

För att undvika framtida liknande tvister kan det finnas skäl att i löneöverenskommelser, särskilt med hängavtalsbundna arbetsgivare, tydliggöra vad ett angivande av en yrkesarbetarlön innebär.

Finns det skäl för jämkning?

Bolagen har vid denna bedömning anført att löneöverenskommelserna är oskäligen och ska jämkas, med stöd av 36 § avtalslagen, till att såvitt avser timlönen omfatta enbart yrkesarbetare. Enligt förbundet finns inga skäl för jämkning.

Bolagen har sammanfattningsvis anført följande. Vid avtalstecknandet befann de sig i en underlägsen ställning gentemot förbundet, då de inte hade stöd från någon arbetsgivarorganisation och var i behov av kollektivavtal för

att kunna få nya uppdrag och driva verksamheten vidare. Vidare hade förbundet formulerat avtalstexterna i förväg, utan möjlighet till påverkan från bolagens sida.

I 36 § avtalslagen anges följande.

Avtalsvillkor får jämkas eller lämnas utan avseende, om villkoret är oskäligt med hänsyn till avtalets innehåll, omständigheterna vid avtalets tillkomst, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt. Har villkoret sådan betydelse för avtalet att det icke skäligen kan krävas att detta i övrigt skall gälla med oförändrat innehåll, får avtalet jämkas även i annat hänseende eller i sin helhet lämnas utan avseende.

Vid prövning enligt första stycket skall särskild hänsyn tagas till behovet av skydd för den som i egenskap av konsument eller eljest intager en underlägsen ställning i avtalsförhållandet.

Det har ifrågasatts i vilken mån 36 § avtalslagen kan vara tillämplig på kollektivavtal. I förarbetena uttalas att det praktiska utrymmet för att tillämpa klausulen på kollektivavtal ”torde vara mycket begränsat” (se prop. 1975/76:81 s. 114).

Arbetsdomstolen gör följande bedömning.

Kollektivavtal ingås normalt frivilligt efter sedvanliga förhandlingar, men ibland efter hot om stridsåtgärder eller efter vidtagna stridsåtgärder. Det sistnämnda utgör normalt inte skäl för att jämka ett därefter träffat kollektivavtal. I detta fall är det bolagen som har tagit initiativ till att teckna kollektivavtal, eftersom det enligt bolagen i praktiken var ett krav för att kunna verka inom byggområdet. Bolagen har haft erfarenhet av branschen och byggavtalet och har inte heller saknat möjlighet att anlita sakkunnigt biträde inför avtalstecknandet. Att förbundet hade utarbetat färdiga utkast till löneöverenskommelser innebär i sig inte att det saknades möjlighet att förhandla om villkoren. Bolagen kan inte anses ha varit i en underlägsen ställning.

Enligt Arbetsdomstolens mening kan löneöverenskommelserna sammantaget inte anses oskäliga enligt 36 § avtalslagen. De ska därför inte jämkas på det sätt bolagen yrkat.

Saknar Contenders löneöverenskommelse verkan m.m.?

Contender har slutligen gjort gällande att löneöverenskommelsen för bolagets del förlorade sin verkan den 1 september 2017, då bolaget blev medlem i Sveriges Byggindustrier eller att det, med anledning av medlemskapet, i vart fall finns skäl att jämka löneöverenskommelsen från och med det datumet. Förbundet är av motsatt ståndpunkt.

Av 26 § medbestämmandelagen följer att arbetsgivare eller arbetstagare som blir medlem i en arbetsgivar- eller arbetstagarorganisation blir bunden av kollektivavtal som har slutits av medlem i organisationen. Detta gäller dock endast i den mån den inträdande medlemmen inte redan är bunden av annat

kollektivavtal. Den inträdande medlemmen fortsätter att vara bunden av det först gällande kollektivavtalet till dess detta löpt eller sagts upp.

Contenders löneöverenskommelse är formulerad så att den gäller tills vidare med en ömsesidig uppsägningstid om tre månader. Dess giltighet är inte uttryckligen villkorad med att hängavtalet, som löper med en ömsesidig uppsägningstid om 14 dagar, fortfarande är i kraft, och det är ostridigt att ingen särskild uppsägning av löneöverenskommelsen har skett. Löneöverenskommelsen från år 2013 har till följd härav inte förlorat sin verkan för bolaget i och med medlemskapet i Sveriges Byggindustrier. Löneöverenskommelser träffas oavsett om arbetsgivaren är bunden av byggavtalet på grund av medlemskap eller om byggavtalets bestämmelser blir tillämpliga genom ett hängavtal. Något skäl för jämkning av löneöverenskommelsen med anledning av medlemskapet finns inte heller.

Lönefordran

Arbetsdomstolens bedömning av löneöverenskommelsernas innebörd innebär att Contender har betalat för lite lön och semesterersättning till D.L.M., H.O.O., M.D., J.M.B. och M.S. avseende år 2017. Contender ska därför förpliktas att betala de yrkade beloppen, vilka har vitsordats av bolaget.

Allmänt skadestånd – Contender

Arbetsdomstolens ställningstaganden innebär att Contender under år 2017 gjort sig skyldig till kollektivavtalsbrott genom att betala för låg lön och semesterersättning till de fem arbetstagarna. För låga ersättningar har betalats under perioder om mellan tre månader till hela året för skilda arbetstagare.

På grund av kollektivavtalsbrotten är bolaget skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet och till de fem arbetstagarna. Arbetsdomstolen bedömer att förbundet skäligen bör tillerkännas allmänt skadestånd med 75 000 kr. Det allmänna skadestånd som Contender ska betala till arbetstagarna, vilket det enligt Arbetsdomstolens mening inte finns tillräckliga skäl att differentiera, bör bestämmas till skäligen 25 000 kr vardera.

Allmänt skadestånd – Sjöhjälten

Avseende Sjöhjälten har förbundet åberopat anonymiserade löneuppgifter för januari–april och juni–december 2017 ur lönerapporteringssystemet Lösen, dit arbetsgivare enligt reglering i byggavtalet rapporterar utbetalda löner. Sjöhjälten har inte vitsordat att uppgifterna stämmer, men har inte åberopat några andra uppgifter eller påstått att löneuppgifterna skulle vara felaktiga.

I lönelistorna anges att fyra till fem av sju arbetstagare i januari–april 2017 fått timlöner mellan 148,65 kr och 167,80 kr då den avtalade timlönen var 0,88 x 191,59 kr, dvs. 168,60 kr. För perioden maj–december 2017, förutom

juli månad, anges att timlöner betalats med 156 kr till tre av fem arbetstagare, då den avtalade timlönen var 0,88 x 195,08 kr, dvs. 171,67 kr.

Arbetsdomstolen finner att förbundet genom utdragen ur lönerapporterings-systemet har bevisat att Sjöhjälten har betalat för låg lön och semesterersättning till mellan tre och fem arbetstagare per månad under år 2017.

Det är ostridigt att Sjöhjälten genom hängavtalsförbindelsen åtagit sig gentemot förbundet att tillämpa byggavtalets reglering och löneöverenskommelsen även på arbetstagare som inte är medlemmar i förbundet. Genom att inte göra det, utan betala lägre löner än vad som följer av avtalen, är bolaget skyldigt att betala allmänt skadestånd till förbundet för kollektivavtalsbrott.

Enligt Arbetsdomstolens mening bör det allmänna skadeståndet även såvitt avser Sjöhjälten bestämmas till 75 000 kr.

Rättegångskostnader

Förbundet bör betraktas som fullt ut vinnande part. Bolagen ska därför förpliktas att med hälften vardera ersätta förbundet för dess rättegångskostnader. Beloppet har vitsordats.

Domslut

1. Arbetsdomstolen förpliktar Contender AB att betala lön

- a) till D.L.M. med 40 489,40 kr, med ränta enligt 6 § räntelagen
 - på 2 662,40 kr från den 25 februari 2017,
 - på 2 995,20 kr från den 25 mars 2017,
 - på 4 305,60 kr från den 25 april 2017,
 - på 2 995,20 kr från den 25 maj 2017,
 - på 4 367,70 kr från den 25 juni 2017,
 - på 3 663,90 kr från den 25 juli 2017,
 - på 3 808,80 kr från den 25 september 2017,
 - på 3 933 kr från den 25 oktober 2017,
 - på 3 933 kr från den 25 november 2017,
 - på 4 160,70 kr från den 25 december 2017,
 - på 3 663,90 kr från den 25 januari 2018, allt till dess betalning sker,

- b) till H.O.O. med 59 260,40 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen
 - på 4 513,30 kr från den 25 februari 2017,
 - på 6 266,40 kr från den 25 mars 2017,
 - på 6 415,60 kr från den 25 april 2017,
 - på 4 923,60 kr från den 25 maj 2017,
 - på 5 403,60 kr från den 25 juni 2017,
 - på 3 830,40 kr från den 25 juli 2017,
 - på 6 292,80 kr från den 25 september 2017,
 - på 5 420,70 kr från den 25 oktober 2017,
 - på 5 420,70 kr från den 25 november 2017,

- på 5 198,70 kr från den 25 december 2017, och
- på 5 574,60 kr från den 25 januari 2018, allt till dess betalning sker,

- c) till M.D. med 6 570 kr jämte ränta enligt 6 § räntelagen
- på 1 280 kr från den 25 februari 2017,
 - på 1 600 kr från den 25 mars 2017,
 - på 2 050 kr från den 25 april 2017, och
 - på 1 640 kr från den 25 maj 2017, allt till dess betalning sker.

- d) till J.M.B. med 32 455,90 kr, med ränta enligt 6 § räntelagen
- på 998,40 kr från den 25 mars 2017,
 - på 3 764,80 kr från den 25 april 2017,
 - på 3 494,40 kr från den 25 maj 2017,
 - på 4 284,90 kr från den 25 juni 2017,
 - på 2 649,60 kr från den 25 juli 2017,
 - på 3 808,80 kr från den 25 september 2017,
 - på 3 498,30 kr från den 25 oktober 2017,
 - på 3 498,30 kr från den 25 november 2017,
 - på 3 581,10 kr från den 25 december 2017, och
 - på 2 877,30 kr från den 25 januari 2018, allt till dess betalning sker,

- e) till M.S. med 4 776,50 kr, med ränta enligt 6 § räntelagen
- på 1 988,50 kr från den 25 februari 2017,
 - på 2 132 kr från den 25 mars 2017, och
 - på 656 kr från den 25 april 2017, allt till dess betalning sker,

2. Arbetsdomstolen förpliktar Contender AB att betala semesterersättning

- a) till D.L.M. med 5 262,60 kr,
- b) till H.O.O. med 7 703,90 kr,
- c) till M.D. med 854,10 kr,
- d) till J.M.B. med 4 219,30 kr, och
- e) till M.S. med 620,90 kr,

med ränta på respektive belopp enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

3. Arbetsdomstolen förpliktar Contender AB att betala allmänt skadestånd med 25 000 kr till var och en av D.L.M., H.O.O., M.D., J.M.B. och M.S., med ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

4. Arbetsdomstolen förpliktar Contender AB att betala 75 000 kr i allmänt skadestånd till Svenska Byggnadsarbetareförbundet, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

5. Arbetsdomstolen förpliktar Sjöhjälten i Stockholm AB att betala 75 000 kr i allmänt skadestånd till Svenska Byggnadsarbetareförbundet, med ränta enligt 6 § räntelagen från den 28 februari 2018 till dess betalning sker.

6. Contender AB och Sjöbjälten i Stockholm AB ska med hälften vardera ersätta Svenska Byggnadsarbetareförbundet för rättegångskostnad med 278 553 kr, varav 273 700 kr avser ombudsarvode, med ränta på det förstnämnda beloppet enligt 6 § räntelagen från dagen för denna dom till dess betalning sker.

Ledamöter: Cathrine Lilja Hansson, Håkan Lundquist, Kerstin G Andersson, Åsa Kjellberg Kahn, Elisabeth Ankarcrona, Per Bardh och Ella Niia. Enhälligt.

Rättssekreterare: Jonas Eklund